

Економічна ефективність інтенсифікації галузі свинарства: теоретико–методичний аспект

Розглянуто сутність наукових категорій «економічна ефективність» та «інтенсифікація», як об'єктивної основи дослідження та зв'язок між ними. Охарактеризовано інтенсифікацію галузі тваринництва і сформульовано власне розуміння інтенсифікації галузі свинарства. Розкрито основні чинники, що впливають на інтенсифікацію свинарства. Запропоновано власне бачення методики визначення економічної ефективності інтенсифікації галузі свинарства та розроблено відповідну схему.

Ключові слова: економічна ефективність, інтенсифікація виробництва, сільське господарство, галузь тваринництва, галузь свинарства, економічна ефективність інтенсифікації галузі свинарства.

Экономическая эффективность интенсификации отрасли свиноводства: теоретико–методический аспект

Рассмотрено сущность научных категорий «экономическая эффективность» и «интенсификация», как объективной основы исследования и связь между ними. Охарактеризовано интенсификацию отрасли животноводства и сформулировано собственное понимание интенсификации отрасли свиноводства. Раскрыты основные факторы, влияющие на интенсификацию свиноводства. Предложено собственное видение методики определения экономической эффективности интенсификации отрасли свиноводства и разработана соответствующая схема.

Ключевые слова: экономическая эффективность, интенсификация производства, сельское хозяйство, отрасль животноводства, отрасль свиноводства, экономическая эффективность интенсификации отрасли свиноводства.

The economic efficiency of an intensification pig industry: theoretical and methodological aspects

The essence of scientific categories of «economic efficiency» and «intensification» as the objective basis of research and the relationship between them. Characterized intensification of the livestock industry and formulated their own understanding of the intensification pig industry. Solved the main factors affecting the intensification of pig production. Proposed own vision of the methodology for determining the economic efficiency of an intensification pig industry and develop a scheme.

Keywords: economic efficiency, intensification of production, agriculture, animal production, pig breeding industry, economic efficiency of intensification pig industry.

Постановка проблеми. Виробництво свинини є пріоритетним напрямком у розвитку галузі тваринництва і забезпечення сировиною населення та м'ясопереробної промисловості. На частку свинарства у світі приходиться 39%, тобто більше ніж на інші види тварин. Хоча останнім часом в Україні спостерігається нарощування обсягів виробництва свинини, імпорту тварин залишається суттєвим. За таких умов вітчизняні виробники свинини повинні враховувати світові тенденції щодо зміни технології утримання і годівлі тварин з метою підвищення інтенсивності ведення галузі та забезпечення достатнього рівня прибутковості для розширеного виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В сучасній науковій та навчально–методичній літературі приділяється значна увага питанням інтенсивного ведення галузі свинарства та забезпеченню на цій основі високого рівня економічної ефективності.

Проблеми інтенсифікації галузі свинарства висвітлюються у роботах В. Мазур і Г. Подрезко [6], В. Топіхи, А. Волкова і С. Гнатюка [16], С. Нестеренко [10], М. Бакуна і Г. Калиниченка [2] та ін. Щодо економічної ефективності, то значний вклад у вирішенні даного питання зробили М. Безуглий [3; 13], М. Зубець [13; 15], В. Ситник, [13], М. Присяжнюк [3], Ю. Лупенко, В. Месель–Веселяк [14] та ін.

Однак поза увагою багатьох науковців залишається системний розгляд теоретико–методичного аспекту економічної ефективності інтенсифікації галузі свинарства, що й обумовлює потребу в додатковому дослідженні.

Метою статті є узагальнення теоретичних та методичних розробок економічної ефективності інтенсифікації галузі свинарства та формування системного підходу до вирішення даного питання.

Виклад основного матеріалу. На початку дослідження з'ясуємо зв'язок між науковими категоріями «економічна ефективність» та «інтенсифікація» відносно об'єкту нашого дослідження.

Економічна ефективність і інтенсифікація виробництва – дефініції, що мають істотний зв'язок, і впливають одна на одну.

Економічна ефективність є категорією, що виражає раціональність суспільних відносин при використанні ресурсів, виробництві, розподілі, обміні та споживанні економічних благ. Ці відносини відображають результати процесу взаємодії багатьох факторів, які визначальним чином впливають на розвиток сільського господарства. Ефективне ведення виробництва передбачає відшкодування витрат і одержання прибутків, забезпечуючи при цьому необхідний рівень рентабельності і норму прибутку.

С. Нестеренко зазначає, що економічну ефективність у свинарстві на рівні галузі і підприємства можна характеризувати загальним і конкретним підходами. Загальний підхід відбиває діяльність галузі в цілому на всіх рівнях і показує співвідношення продукції до витрат виробництва, виробничих ресурсів. Продукцію при цьому можна брати в натуральному і вартісному вираженні. Оскільки основним видом продукції свинарства є приріст живої маси, то співвідношення між продукцією і витратами характеризує 1 ц приросту [10].

Інтенсифікація (рос. интенсификация; англ. intensification; нім. Intensivierung f, Stimulation f) – посилення, збільшення напруженості, продуктивності, дієвості.

Інтенсифікація виробництва – напрям у розвитку виробництва, за яким зростання його обсягу відбувається насамперед внаслідок науково-технічного прогресу, підвищення рівня організації виробництва й управління, ефективного використання технічних, матеріальних і трудових ресурсів [8].

Інтенсифікація виробництва – це процес суспільного виробництва, що базується на застосуванні більш ефективних засобів, предметів праці, більш кваліфікованої робочої сили, передових форм і методів організації праці у відповідності з найновішими досягненнями науково-технічного прогресу [5].

За результатами проведених досліджень, Н. Оляднічук запропонувала наступне визначення: «інтенсифікація галузі тваринництва – процес концентрації капіталу і живої праці на 1 голову сільськогосподарських тварин на основі досягнень науково-технічного прогресу, спрямований на приріст високоякісної продукції галузі та підвищення ефективності виробництва на засадах сталого розвитку» [11, с. 5].

За результатами проведених досліджень можна навести наступне визначення: інтенсифікація галузі свинарства – послідовно зростаюча віддача засобів виробництва на одну голову тварин, впровадження інноваційних досягнень та передового досвіду, покращення методів ведення господарства та технології виробництва для систематичного підвищення продуктивності тварин.

Інтенсифікація виробництва продукції свинарства заснована на безперервному технічному прогресі, здійснюється на основі укріплення матеріально-технічної бази, збільшення виробництва хімічних препаратів для свиней, впровадження досягнень передового досвіду, широке застосування автоматики та електрики, тобто досягнень науково-технічного прогресу.

На інтенсифікацію свинарства найбільшою мірою впливають фактори природно-біологічного, техніко-технологічного, організаційно-економічного та соціального характеру, а її економічна сутність полягає в тому, що за рахунок додаткових вкладень коштів в удосконалення існуючих та створення нових генотипів свиней, у системи розведення та відтворення поголів'я, у технічне і технологічне забезпечення виробництва, в кормову базу і створення необхідних умов для утримання тварин тощо, відбувається підвищення їх продуктивності, зростають загальні обсяги виробництва при зменшенні витрат кормів, праці та інших ресурсів на одиницю виробленої продукції. Ефективний розвиток галузі можливий лише тоді, коли всі елементи цієї цілісної системи спрямовані на одержання високих кінцевих результатів і не суперечать один одному [4].

В. Топіха, А. Волков і С. Гнатюк доходять висновку, що інтенсифікація свинарства полягає в ефективному використанні ма-

точного поголів'я, підвищення його продуктивності, поліпшення відгодівельних і м'ясних якостей одержаного приплоду [16].

Оцінкою існуючого стану свинарства доведено, що основним чинником, який впливає на ефективність використання свиноматок в сільськогосподарських підприємствах є значний вік тварин на початку їхньої експлуатації. Це погіршує не тільки відтворювальні якості, але також економічні показники галузі за рахунок нераціонального використання основних фондів, збільшення витрат на годівлю кнурів і свиноматок та одержання порослят [7, с. 166–167].

Отже, першою умовою, інтенсифікації у свинарстві є ранній початок експлуатації тварин. Звичайно при цьому потрібно зауважити, що молоді тварини повинні мати достатню живу масу і розвиток.

Другим, на наш погляд, не менш важливим фактором, інтенсифікації у свинарстві є дотримання оптимальних параметрів тривалості охоти.

Третій фактор інтенсифікації у свинарстві, вивченню якого надавали важливого значення, є організація парування тварин згідно типів статевої охоти.

Тобто, одним із важливих чинників за дослідженнями В. Мазура і Л. Гераніної [7] є своєчасне, на ранній стадії стиглості, парування свиноматок, які набрали відповідний рівень ваги. Це дасть змогу покращити інтенсивність росту тварин та окупність кормів.

Подальший ріст виробництва свинини, на думку проф. С. Дусановського та ін., повинен забезпечуватися головним чином за рахунок інтенсифікації галузі за такими основними напрямками [12, с. 206–207]:

1. Посилення зональної спеціалізації і підвищення рівня концентрації виробництва на свинарських підприємствах до раціональних розмірів.

2. Створення міцної кормової бази і організація кормової індустрії, які забезпечують повноцінну годівлю свиней усіх виробничих груп.

3. Удосконалення племінної роботи, системи розведення і відтворення стада що забезпечувала б використання порід, помісів і гібридів, які володіють високою продуктивністю і відповідають вимогам промислової технології.

4. Впровадження прогресивної організації виробництва, яка передбачає будівництво і реконструкцію приміщень, взаємозв'язаних в єдиний виробничий процес, раціональну технологію утримання і годівлі тварин, ефективне використання засобів механізації і обладнання, застосування наукової організації праці.

Проведені дослідження науковців за редакцією Ю. Лупенка і В. Месель-Веселяка свідчать, що основними напрямками розвитку свинарства і підвищення його ефективності мають бути [14]:

- впровадження у виробництво чіткої системи роботи племінних і товарних господарств та створення зональних станцій оцінки свиней за фенотипом і генотипом;

- розробки і впровадження нових методів розведення, селекції та відтворення поголів'я, розширення вирощування гібридного поголів'я;

- реалізації генетичного потенціалу продуктивності свиней за рахунок забезпечення повноцінними комбікормами та оптимальних умов їх утримання;

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

- підвищення середньодобових приростів свиней у 3137 господарствах у 2015 р. від 349 г до 550 г, що забезпечить збільшення обсягів виробництва свинини на 178,5 тис. т (57,5 % обсягу 2010 р.) і дозволить зекономити 753,2 млн грн., а у 2020 р. зростання середньодобових приростів до 650 гр, що дасть можливість одержати додатково 267,5 тис. т (86,1%) продукції і 1203,9 млн грн економії коштів;
- створення спеціалізованих свинарських комплексів з відгодівлею за рік не менше 10 тис. голів;
- зміцнення кормової бази за рахунок збільшення виробництва кукурудзи і сої, підвищення якості кормів, здешевлення їх виробництва;
- створення умов для відновлення роботи свинарських комплексів та ферм промислового типу з поголів'ям не менше 10–12 тис. голів відгодівлі за рік;
- зниження собівартості продукції свинарства на основі впровадження екологічнобезпечних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій;
- розширення використання нетрадиційних джерел енергії з метою зниження енерговитрат при експлуатації свинарських комплексів та ферм промислового типу;

– реалізація продукції за цінами, які відшкодовують втрати і забезпечують прибуток, необхідний для розширеного відтворення на рівні 14% норми прибутку;

- забезпечення економічно обґрунтованого співвідношення закупівельних і роздрібних цін як єдиної системи цін, що регулює рівновагу виробництва, реалізації, попиту та пропозиції;
- стимулювання виробництва якісної продукції, розробки та запровадження диференційованої шкали цін відповідно до якості продукції та економічних умов її виробництва.

У розв'язанні проблем інтенсивного розвитку галузі, на думку В. Мазур і Г. Подрезко, істотного значення також набуває система розведення свиней, або комплекс зоотехнічних прийомів та методів відтворення, племінної справи, селекції молодняка, що забезпечують спрямований рух поголів'я та ефективно ведення галузі в цілому. Система розведення свиней повинна розкривати всю повноту дії генотипу тварин. Лише тоді свинарство може стати економічно ефективним, а розведення цього виду тварин високодохідною справою [6, с. 164].

Серед заходів інтенсифікації нами вибрано наступні: покращення селекційної роботи, удосконалення системи утримання і годівлі свиней, покращення системи відтворення

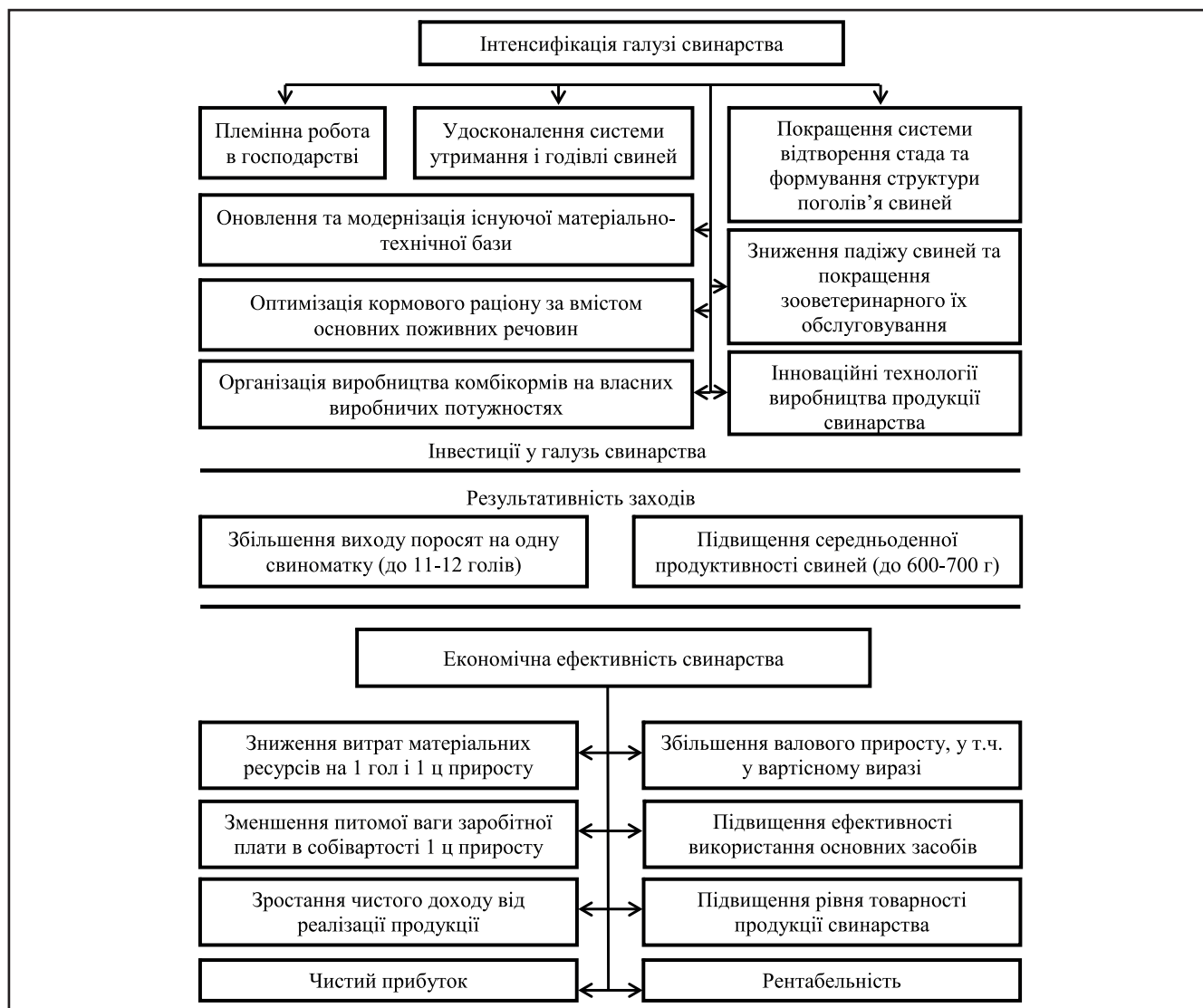

Схема визначення економічної ефективності інтенсифікації галузі свинарства*

* Джерело: авторська розробка

стада та формування структури поголів'я свиней, зниження падіжу свиней та покращення зооветеринарного їх обслуговування, оновлення та модернізація існуючої матеріально-технічної бази, оптимізація кормового раціону за вмістом основних поживних речовин, організація виробництва комбікормів на власних виробничих потужностях (рис.). Також доцільно включити у даний перелік освоєння ресурсо-енерго- та матеріалоощадних технологій, що знизить виробничі витрати на виробництво продукції. Даний перелік не є вичерпним, і за умови додаткового дослідження, може бути розширений дослідником.

Усі перелічені напрямки інтенсифікації галузі свинарства можна впровадити на основі високого рівня фінансової незалежності підприємства, залучати інвестиційні ресурси (кредити банків, партнерів тощо).

Результатом запропонованих заходів повинно стати покращення порослості основних свиноматок (до 11–12 голів на свиноматку) та збільшення середньоденної приросту живої маси однієї голови свиней (до 600–700 г).

Як результат, відбудеться збільшення загального приплоду та виходу валового приросту свиней, рівня їх товарності, знизяться витрати матеріальних ресурсів, підвищиться коефіцієнт корисної дії основних засобів виробництва. Об'єктивними ж показниками, що характеризують економічну ефективність свинарства виступають чистий дохід від реалізації продукції, чистий прибуток та рентабельність.

Головним напрямком інтенсифікації свинарства в сучасних умовах є індустріальний розвиток галузі на інноваційно-інвестиційній основі, основний зміст якого полягає в перебудові виробництва за індустріальним типом, в якісних змінах у технології й організації виробництва, в його спеціалізації і концентрації, у перетворенні праці в різновид індустріальної й підвищення її продуктивності. Необхідність широкомасштабної реалізації науково-технічних та інноваційних розробок у свинарстві великою мірою зумовлюється його техніко-технологічною відсталістю, використанням переважно застарілих ресурсо- та енергомістких технологій, зруйнованістю матеріально-технічної бази, низькою конкурентоспроможністю продукції [4].

В. Андрійчук при оцінці ефективності тваринництва пропонує розраховувати рівень рентабельності, рентабельність продажу, масу прибутку на одну середньорічну голову і масу прибутку на 1 ц реалізованої продукції [1, с. 448].

Заключним етапом є визначення ефективності інтенсифікації. Показником останньої є відношення одержаної продукції до понесених витрат на її створення. Застосовувана методика, яка дає чітку характеристику рівню економічної ефективності виробництва, потребує деякого удосконалення, оскільки ефективність доцільно розраховувати перед запровадженням новацій у виробництво. Існуючі методики не враховують компенсацію за кредитами банку, яка передбачена державою для сільськогосподарських підприємств з метою відшкодування витрат на придбання новітнього обладнання вітчизняного виробництва або зарубіжних аналогів, компенсаційних виплат за придбання племінної худоби та доплат за наявне у підприємстві поголів'я основного стада.

Розрахунок економічного ефекту від капіталовкладень Н. Оляднічук пропонує здійснювати за методикою, яка враховує бюджетне відшкодування і дозволить визначити ре-

альний ефект від вкладених інвестицій у виробництво продукції тваринництва та зацікавити потенційних інвесторів:

$$E_{кв} = \frac{\Pi}{K - БВ}, \quad (1)$$

де $E_{кв}$ – коефіцієнт ефективності капітальних вкладень у галузь;

Π – річний приріст прибутку галузі;

K – капітальні вкладення у сферу матеріального виробництва;

$БВ$ – сума бюджетного відшкодування.

Критерій оцінки економічної ефективності інтенсифікації може набути практичного значення ще в процесі виробництва та обліку через розрахунок витратно-продуктивного коефіцієнта $k_{вп}$, який відображає взаємодію факторних (затрати на 1 голову) та результативних (продуктивність тварин) показників і дасть змогу визначити ефективність інтенсифікації шляхом збільшення витрат на одну голову тварин через їх продуктивність:

$$k_{вп} = \frac{\Pi_1}{\Pi_0} \div \frac{З_1}{З_0}, \quad (2)$$

де $\Pi_0, З_0$ – продуктивність тварин і виробничі витрати на одну голову в початковому періоді;

$\Pi_1, З_1$ – продуктивність тварин і виробничі витрати на голову в наступному періоді [11, с. 6–7].

Висновки

Проведені дослідження підтвердили тезу важливості процесів інтенсифікації в галузі свинарства з метою підвищення економічної ефективності виробництва кінцевої продукції – живого приросту та приплоду тварин.

Головною умовою впровадження ресурсо- та енергозберігаючих технологій є наявність у суб'єктів господарювання достатньої кількості фінансових ресурсів або доступ до них. Саме останнє визначає виробничий розвиток підприємств – розширений, простий або звужений.

Достатній (високий) рівень ефективності виробництва продукції свинарства з використанням ресурсозберігаючих технологій є важливою умовою підвищення конкурентоспроможності як продукції, так і підприємств, що забезпечить відповідність вимогам ринкової економіки.

Енергозберігаючі технології дозволяють використовувати відходи свинарства (гній) як основу виробництва біоенергії, знизити залежність від природних монополій та скоротити витрати на закупівлю електроенергії та природного газу.

Таким чином, економічна ефективність інтенсифікації галузі свинарства на сучасному етапі супроводжується збільшенням виходу приросту та приплоду при одночасному зниженні витрат кормів та виробничих витрат на 1 гол. та 1 ц живої маси свиней, зростанні віддачі основних виробничих засобів, скороченні витрат матеріалів, енергії та інших ресурсів при одночасному впровадженні ресурсозберігаючих технологій.

Список використаних джерел

1. Андрійчук В.Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу: підручник / В.Г. Андрійчук. – К.: КНЕУ, 2015. – 783 с.
2. Бакун М.І. Шляхи підвищення інтенсифікації галузі свинарства у Миколаївській області / М.І. Бакун, Г.І. Калиниченко // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2006. – № 3 (35). – С. 20–23.

3. Безуглий М.Д. Сучасний стан реформування аграрно-промислового комплексу України / М.Д. Безуглий, М.В. Присяжнюк. – К.: Аграр. наука, 2012. – 48 с.

4. Данилів Б.В. Інтенсифікація свинарства на основі індустріального розвитку галузі : автореф. дис... канд. екон. наук : 08.00.04 / Б.В. Данилів; Харківський національний аграрний ун-т ім. В.В. Докучаєва. – Х., 2009. – 20 с.

5. Інтенсифікація [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://coolreferat.com/eto>.

6. Мазур В.Є. Інтенсифікація свинарства і роль системи розведення свиней / В.Є. Мазур, Г.М. Подрезко // Вісник Степу : Науковий збірник. Ювілейний випуск до 80-річчя заснування Національної академії аграрних наук та 100-річчя Кіровоградського інституту АПВ. – Кіровоград : КОД, 2011. – С. 164–167.

7. Мазур В.Є. Підвищення продуктивності свиноматок шляхом інтенсифікації їх використання / В.Є. Мазур, Л.А. Гераніна // Вісник Степу : Науковий збірник. – Вип. 11. – Кіровоград : КОД, 2014. – С. 165–170.

8. Мала гірнича енциклопедія / За ред. В.С. Білецького. – Т. 1. – Донецьк : Донбас, 2004. – 640 с.

9. Наукові основи агропромислового виробництва в зоні Степу України / редкол.: М.В. Зубець (голова) та ін. – К.: Аграрна наука, 2010. – 986 с.

10. Нестеренко С.А. Економічна ефективність інтеграції виробництва та переробки свинини в Запорізькому регіоні : автореферат дис... канд. екон. наук: 08.07.02 / С.А. Нестеренко / Миколаївська державна аграрна академія. – Миколаїв, 2001. – 23 с.

11. Оляднічук Н.В. Інтенсифікація галузей тваринництва в сільськогосподарських підприємствах : автореферат дис... канд. екон. наук: 08.00.04 / Н.В. Оляднічук // Білоцерківський національний аграрний університет. – Біла Церква, 2009. – 20 с.

12. Організація та планування виробництва в агропромислових підприємствах : Навч. посіб. / за заг. ред. проф. Дусановського С.Л. [Електронний ресурс]. – Тернопіль : ТНЕУ, 2011. – 241 с.

13. Пріоритетні завдання аграрної науки України / [М.В. Зубець, В.П. Ситник, М.Д. Безуглий та ін.]. – К. : ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2008. – 32 с.

14. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / за ред. Ю.О. Лупенка, В.Я. Месель-Веселяка. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2012. – 182 с.

15. Стратегія розвитку м'ясного скотарства в Україні у контексті національної продовольчої безпеки / М.В. Зубець [та ін.]. – К. : Аграрна наука, 2005. – 176 с.

16. Топіха В. Шляхи підвищення інтенсифікації свинарства / В. Топіха, А. Волков, С. Гнатюк // Тваринництво України. – 2001. – № 8. – С. 9–10.

УДК 636.03

ВАНГ ТАО,
к.е.н., асистент, Одеський національний політехнічний університет
ЛІ ЗЯАНГЕ,
к.е.н., Пекінський Транспортний Університет

Продовольча безпека в контексті виробництва зерна

Досліджено сучасний стан виробництва зерна, проблеми, що його супроводжують. Наведено основні напрями подальшого зростання виробництва зерна.

Ключові слова: аграрний сектор, рослинництво, виробництво зерна, проблеми розвитку, перспективи

ВАНГ ТАО,
к.э.н., ассистент, Одесский национальный политехнический университет
ЛИ ЗЯАНГЭ,
к.э.н., Пекинский Транспортный Университет

Продовольственная безопасность в контексте производства зерна

Исследовано современное состояние производства зерна, проблемы, сопровождающие его. Приведены основные направления дальнейшего роста производства зерна.

Ключевые слова: аграрный сектор, растениеводство, производство зерна, проблемы развития, перспективы

WANG TAO,
PhD, assistant, Odessa National Polytechnic University
JIANGE LI,
PhD, Beijing Jiaotong University

Food security in the context of the production of grain

Investigated the current state of grain production, the problems that accompany it. Given the main directions of the further growth of grain production.

Keywords: agriculture, crop, grain production, development problems and prospects

Постановка проблеми. Производство зерна в Украине является ведущим видом деятельности большинства аграрных предприятий разных форм собственности. В структуре посевов большинства товаропроизводителей зерновой клин занимает более 50%. Поэтому украинские аграрии занимают лидирующие позиции по объемам реализации зерна на экспорт в странах Европы.

Большой потенциал роста производства зерна стимулирует развитие смежных отраслей, в частности животноводство, перерабатывающую, кондитерскую, спиртовую и другие отрасли. Таким образом, обеспечение населения страны продуктами переработки зерна и загрузка производственных мощностей других сфер есть главным заданием в условиях открытости украинской экономики.